

Minerały ilaste w osadach dennych kompleksu jezior Wdzydze w Borach Tucholskich (Pojezierze Południowopomorskie)

Mirosław Kobierski¹, Joanna Cieślewicz¹, Jacek Długosz¹

Nowym aspektem badań osadów dennych jezior w Polsce jest analiza składu minerałów ilastych. Pod tym kątem

zbadano kompleks jezior rynnowych Wdzydze w Borach Tucholskich (Pojezierze Południowopomorskie), do którego należą jeziora Radolne, Jelenie i Gołuń (w części północnej kompleksu) oraz największe jezioro Wdzydze (w części południowej). W otoczeniu jezior w profilu osadów przypowierzchniowych występują utwory akumulacji lodowcowej,

¹Wydział Rolniczy, Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy, ul. Bernardyńska 6, 85-029 Bydgoszcz; kobierski@utp.edu.pl

przeważnie zerodowane przez wody roztopowe lądolodu zlodowacenia bałtyckiego i przykryte cienką warstwą piasków sandrowych.

Próbki osadów dennych pobrano z lokalnych głębozców za pomocą czerpaków Ekmana i Kajaka. Oznaczono w nich zawartość węgla organicznego i nieorganicznego, żelaza wolnego i amorficznego oraz kationów wymiennych. Ponadto wyseparowano z próbek frakcję ilastą i przygotowano preparaty orientowane. Wykonano dyfraktogramy frakcji ilastej wysyczonej Mg^{+2} oraz $Mg^{+2} + Ge$ (nasyconej glikolem etylenowym), a także wysyczonej K^+ i prażonej w temperaturze $550^{\circ}C$.

W składzie mineralnym frakcji ilastej osadów dennych badanych jezior zaobserwowano niewielkie zróżnicowanie. W osadach pobranych w północno-zachodniej części

jeziora Gołoń stwierdzono dominację smektytów, natomiast w próbkach pobranych z północnej części jeziora Wdzydze zaobserwowano wyraźne nagromadzenie wermikulitu i minerałów mieszanopakietowych ze smektytami. We frakcji ilastej osadów dennych wszystkich badanych jezior znaczący udział miały illity i ich struktury mieszanopakietowe. W kilku próbkach stwierdzono niewielką ilość chlorytów, jednak przeważnie występujących w interstratyfikowanych strukturach z wermikulitem. Allochtoniczny materiał osadów dennych w kompleksie jezior Wdzydze pochodził przede wszystkim z erozji podłoża zlewni przez wiatr i wody opadowe oraz z rozmycia koryta rzek, głównie Wdy. Nie wszędzie jednak proces ten przebiegał w jednokowy sposób, co odzwierciedla przestrzenne zróżnicowanie osadów, w których dominowała gytia ilasto-wapienna.